

ISSN 2083-0343
e-ISSN 3071-6543

Acta Medicorum Polonorum

R. 16/2026 – Zeszyt 1

STRESZCZENIA – ABSTRACT

słowa kluczowe – keywords

Rośliny lecznicze w profilaktyce i terapii chorób narządu wzroku – pierwsze polskie zielniki renesansowe i współczesna medycyna

Medicinal Plants in Ocular Diseases Prevention and Therapy – The First Polish Renaissance Herbals and Contemporary Medicine

Emilia Lemkowska

Mateusz Mikołajczyk

Anita Mikołajczyk

ORCID: 0000-0002-5601-6648

Streszczenie. Pierwsze zielniki wydane drukiem w języku polskim – „O ziołach y o moczygich” Stefana Falimirza (1534) oraz „O ziołach tutecznych i zamorskich” Hieronima Spiczyńskiego (1542) – stanowią niezwykle cenne źródła wiedzy o dawnych praktykach leczniczych. Celem pracy jest analiza wybranych roślin leczniczych opisanych w tych herbarzach oraz ocena zasadności ich stosowania w profilaktyce i terapii chorób narządu wzroku w świetle współczesnej medycyny. Praca ukazuje łączność tradycji fitoterapeutycznej z obecnym stanem wiedzy, wskazując, że niektóre treści zawarte w pierwszych polskich zielnikach znajdują potwierdzenie we współczesnej praktyce leczniczej i w badaniach fitochemicznych oraz farmakologicznych. Przeanalizowano nazewnictwo, wskazania i praktyczne zastosowania wybranych roślin, a następnie porównano ich tradycyjne wykorzystanie w terapii chorób oczu z aktualnym stanem wiedzy. Autorzy renesansowych zielników nie tylko systematyzowali wiedzę botaniczno-medyczną, lecz także przedstawiali praktyczne instrukcje przygotowywania leków roślinnych. Najczęściej zalecali stosowanie okładów, kropli oraz odwarów, a także różnorodnych połączeń roślin z innymi składnikami, w tym minerałami. Praktyki te miały na celu nie tylko łagodzenie dolegliwości oczu, lecz także pełniły funkcję profilaktyczną. Dokonana analiza potwierdza ciągłości tradycji fitoterapeutycznej. Niektóre dawne zalecenia znajdują zastosowanie we współczesnej okulistyce, co wskazuje na trafność doboru roślin opisanych w zielnikach w kontekście dolegliwości oczu. Jednocześnie aktualne badania i dane medyczne potwierdzają właściwości

lecznicze wybranych roślin zestawionych w pracy oraz zasadność ich stosowania w terapii i profilaktyce narządu wzroku. Rośliny opisane w pierwszych polskich herbarzach, mimo upływu pięciu wieków, nadal pozostają w kręgu zainteresowań medycyny i mogą inspirować do poszukiwania nowych strategii terapeutycznych, zgodnych z rosnącą rolą fitoterapii.

Abstract. The first herbals published in Polish – “O ziołach y o mocy gich” by Stefan Falimirz (1534) and “O ziołach tutecznych i zamorskich” by Hieronim Spiczyński (1542) – are extremely valuable sources of knowledge about ancient medicinal practices. The aim of this study is to analyze selected medicinal plants described in these herbals and to assess the validity of their use in the prevention and treatment of ocular diseases in the light of contemporary medicine. The work demonstrates the connection between phytotherapeutic tradition and the current state of knowledge, indicating that some content contained in the first Polish herbals is confirmed by contemporary medical practice as well as by phytochemical and pharmacological research. The nomenclature, indications, and practical applications of selected plants were analyzed, and their traditional use in the treatment of eye diseases was then compared with the current state of knowledge. The authors of the Renaissance herbals not only systematized botanical and medical knowledge but also provided practical instructions for preparing herbal remedies. They most frequently recommended the use of compresses, drops, and decoctions, as well as various combinations of plants with other ingredients, including minerals. These practices were intended not only to alleviate ocular disorders but also to serve a preventative function. The analysis confirms the continuity of the phytotherapeutic tradition. Some ancient recommendations are still applied in contemporary ophthalmology, indicating the appropriateness of the selection of plants described in these herbals for ocular disorders. Moreover, current research and medical data confirm the medicinal properties of the selected plants listed in this study, and the validity of their use in ocular therapy and prevention. Despite the passage of five centuries, the plants described in the first Polish herbals remain of interest to medicine and may inspire the search for new therapeutic strategies consistent with the growing role of phytotherapy.

Słowa kluczowe: zielnik Stefana Falimirza, zielnik Hieronima Spiczyńskiego, zielniki renesansowe, rośliny lecznicze, fitoterapia w okulistyce, choroby oczu

Keywords: herbal of Stefan Falimirz, herbal of Hieronim Spiczyński, Renaissance herbals, medicinal plants, phytotherapy in ophthalmology, eye diseases

Eleonora Reicher – jedna z prekursorów naukowego podejścia do wysiłku fizycznego w Polsce

Eleonora Reicher – one of pioneers of the scientific approach to physical exercise in Poland

Paweł Tarkowski

ORCID 0000-0002-2953-4853

Akademia Wychowania Fizycznego J. Piłsudskiego w Warszawie Filia w Białej Podlaskiej

Streszczenie. Dwudziestolecie międzywojenne było czasem w historii polskiej medycyny, w którym kształtowała się nowa specjalność – medycyna sportowa. Wśród postaci, które miały istotny wpływ na jej rozwój znalazła się doktor Eleonora Reicher. Współcześnie jest przedstawiana jako pionierka polskiej reumatologii, jednak zanim w pełni poświęciła się tej specjalności, swoje zainteresowania skupiła na zagadnieniach przypisywanych medycynie sportowej. W badaniach zajmowała się fizjologią i patologią wysiłku fizycznego, a ich część stanowiła podstawę rozprawy habilitacyjnej oraz szeregu publikacji.

Abstract. The interwar period was a time in the history of Polish medicine when a new specialty – sports medicine – was taking shape. Among the figures who had the greatest influence on its development was Dr Eleonora Reicher. Today, she is regarded as a pioneer of Polish rheumatology, but before she fully devoted herself to that specialty, her interests centered on sports medicine. Her research focused on the physiology and pathology of physical exertion, and part of this work formed the basis of her habilitation thesis and a series of publications.

Słowa kluczowe: Eleonora Reicher, badania naukowe, medycyna sportowa, historia medycyny, okres międzywojenny

Keywords: Eleonora Reicher, scientific research, sports medicine, history of medicine, interwar period

Wspomnienie o pacjentce prof. Wiktora Degi

A recollection of a patient of Prof. Wiktor Dega

Paweł Laskowicz

Poznań

Streszczenie. Wspomnienie o Marii Dzięgielewskiej (1936-2002), pacjentce prof. Wiktora Degi (1896-1995) dostarcza wiedzy o jej heroicznej postawie wobec ciężkiej i bolesnej choroby oraz o relacji Profesora do pacjentów. Podstawą wspomnień jest autobiograficzna książka Marii Dzięgielewskiej.

Abstract. A recollection of Maria Dzięgielewska (1936-2002) – a patient of Professor Wiktor Dega (1896-1995) – sheds light on her heroic attitude toward a severe and painful illness, as well as the Professor's relationship with his patients. These recollections are based on Maria Dzięgielewska's autobiographical book.

Słowa kluczowe: Maria Dzięgielewska, Wiktor Dega, wielostawowy gościec postępujący

Keywords: Maria Dzięgielewska, Wiktor Dega, progressive polyarthritis

Irena Kiedrowska

Aptekarka emancypantką. Wspomnienia o studiach farmaceutycznych i pracy w okresie międzywojennym

A female pharmacist as an emancipated woman. Memories of pharmacy studies and work during the interwar period

Podąła do druku i opracowała Anita Magowska

ORCID 0000-0002-6046-3993

Uniwersytet Medyczny w Poznaniu

Streszczenie. Wspomnienia Ireny Kiedrowskiej z domu Galas (1896-1972) przedstawiają jej naukę w Studium Farmaceutycznym B Wydziału Filozoficznego Uniwersytetu Poznańskiego, następnie karierę naukową w Zakładzie Farmakognozji i pracę w aptekach w Poznaniu i Gnieźnie. Mają dużą wartość poznawczą, bo są relacją świadka o najwcześniejszym okresie poznańskich studiów farmaceutycznych i osobowości profesorów. We wspomnieniach przedstawione zostało życie studentów i ich mentalność, a także opieka zdrowotna nad nimi.

Abstract. The memoirs of Irena Kiedrowska, nee Galas, (1896-1972) recount her studies at the Pharmaceutical Study Program (Section B) of the Faculty of Philosophy at Poznań University, her subsequent academic career at the Department of Pharmacognosy, and her work in pharmacies in Poznań and Gniezno. They are of significant historical value, offering an eyewitness account of the early days of pharmaceutical studies in Poznań and the personalities of the professors. The memoirs also shed light on student life and mindsets, as well as the healthcare provided to the students.

Słowa kluczowe: Irena Kiedrowska, Irena Galas, Stanisław Biernacki, studia farmaceutyczne w Poznaniu, historia aptek

Keywords: Irena Kiedrowska, Irena Galas, Stanisław Biernacki, pharmacy studies in Poznań, history of pharmacies